

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ МЕНЕДЖМЕНТІ КАФЕДРАСЫ

ПЕДАГОГИКА
ПӘНІ БОЙЫНША ДӘРІСТЕРДІҢ ҚЫСҚАША КОНСПЕКТІСІ

Алматы, 2025

ПЕДАГОГИКА ПӘНІ БОЙЫНША ДӘРІСТЕРДІҢ ҚЫСҚАША КОНСПЕКТІСІ

МАЗМҰНЫ

"Педагогика" пәнінің негізгі мақсаты студенттерді оқыту мен тәрбиелеудің теориялық негіздерімен таныстыру, Педагогикалық құзыреттілік деңгейін арттыру, оқу және кәсіби іс-әрекеттерді игерудің және жүзеге асырудың табыстылық факторы ретінде адамның жеке ерекшеліктері туралы тұтас көзқарасты қалыптастыру, оқу дағдыларын дамыту, ақыл-ой еңбегінің мәдениеті, өзін-өзі тәрбиелеу; педагогикалық білімге сүйене отырып тиімді шешім қабылдау дағдылары.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

1-тақырып: Педагогиканың пәні және оның міндеттері.

Мақсаты: Студенттерді педагогиканың пәні және оның негізгі міндеттерімен таныстыру.

Түйінді сөздер: педагогика, тәрбие, білім беру, оқыту, дамыту, қалыптастыру, педагогикалық ғылым.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Педагогика - білім туралы ғылым.
2. Педагогиканың пайда болуы мен дамуы.
3. Педагогиканың негізгі категориялары.
4. Педагогикалық ғылым және педагогикалық практика.

Мазмұны

"Педагогика" термині бір ғасырдан астам уақыттан бері бар және оның тамыры ежелгі дәуірде терең өткенге кетеді. Осы кезеңде Ежелгі Грецияның аумағында қазіргі заманғы мектептердің прототиптері барлық жерде пайда болып, белсенді дамып келеді, онда балаларға, негізінен ұлдарға еркін гректер де, сауаттылық негіздерін білетін құлдар да білім берді. Басқа құлдар, көбінесе қартайған немесе қандай да бір жарақат алған, балаларды бақылап, еріп жүрушілердің рөлін атқарды, яғни олар қожайынының баласының қолынан үйден мектепке алып келді. Сонымен, грек сөздері "пайдос" - бала және "аго" - вести" пайдагос "терминін қалыптастырды-мұғалім, бұл сөзбе-сөз"бала өсіруші" дегенді білдіреді. Сондай-ақ, ежелгі Грецияда "мектеп", "гимназия", "дидактика" сияқты басқа педагогикалық терминдер пайда болғанын атап өткен жөн.

Адам туралы ғылымдардың бірі ретінде педагогика философияның тереңінде пайда болды және ұзақ уақыт бойы оның органикалық бөлігі ретінде дамыды. Ағылшын философы және жаратылыстанушы Фрэнсис Бэкон және Чех мұғалімі Ян Амос Коменский жеке ғылым ретінде бекітілді. Оның "Ұлы дидактика" (1654) еңбегі әлі күнге дейін өзінің ғылыми және практикалық маңыздылығын сақтап келе жатқан алғашқы педагогикалық нұсқаулық болды.

Педагогиканың дамуы адамзат тарихынан бөлінбейді. Өмір өзгерді, ғылым күшейе түсті, жетілдірілген білім беру жүйелері құрылды. Педагогика дамуының әр кезеңінде белгілі бір парадигма басым болды-көзқарастар жүйесі, анықтамалық, үлгілі деп саналатын теорияның бір түрі. Сондықтан педагогикалық теория мен практиканың даму кезеңдері басым парадигмалардың өзгеруіне байланысты жақсы қарастырылады.

Ежелгі және орта ғасырлар педагогикалық ойдың қалыптасуына айтарлықтай үлес қосты. Ежелгі әлемнің дамыған елдерінде-Қытай, Үндістан, Египет, Греция – білім беру тәжірибесін жалпылауға және оның теориялық принциптерін оқшаулауға Елеулі әрекеттер жасалды. Бесігі еуропалық жүйелердің тәрбиелеу болды древнегреческая философия. Оның ең көрнекті өкілі Демокрит (б.з. д. 460-730 ж. ж.) қазіргі білімнің барлық салаларында жалпылама еңбектер құрды, білім де назардан тыс қалмады. Оның

ғасырлар бойы өмір сүрген қанатты афоризмдері терең мағынаға ие: "табиғат пен тәрбие ұқсас. Атап айтқанда: Тәрбие адамды қалпына келтіреді және табиғатты өзгертеді"; "табиғаттан гөрі жаттығудан жақсы адамдар көп болады"; "оқыту тек еңбек негізінде әдемі заттарды дамытады"[1].

Педагогика теоретиктері ірі ежелгі грек ойшылдары Сократ (б.з. д. 469-399 Ж. Ж.), оның шәкірті Платон (б. з. д. 427-347 ж. ж.), Аристотель (б. з. д. 384-322 ж. Ж.) болды, олардың еңбектерінде адамның тәрбиесімен, жүз адамның қалыптасуымен байланысты маңызды идеялар мен ережелер терең дамыған. Ғасырлар бойы өзінің объективтілігі мен ғылыми өміршендігін дәлелдей отырып, бұл ережелер педагогикалық ғылымның аксиомалық бастаулары ретінде әрекет етеді. Грекорим педагогикалық ойының дамуының өзіндік нәтижесі Ежелгі Рим философы және мұғалімі Марк Фабиус Квинтилиананың (35-96) "шешендік білім" шығармасы болды. Квинтилиан еңбегі ұзақ уақыт бойы педагогика бойынша негізгі кітап болды: Цицеронның шығармаларымен қатар, сто барлық риторикалық мектептерде оқыды.

Барлық уақытта адамдардың рухани және физикалық дамуында шешуші рөл атқарған қуатты халықтық педагогика болды. Адамдар адамгершілік, еңбек тәрбиесінің ерекше және таңқаларлық өміршең жүйелерін жасады.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

- 1) педагогиканың мақсаттары мен міндеттерін сипаттаңыз.
- 2) педагогиканың негізгі категорияларын атаңыз.
- 3) педагогиканың пайда болуы мен дамуын талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

2-тақырып: Педагогикалық зерттеулер әдістері.

Мақсаты: Студенттерді педагогикалық зерттеу әдістерімен таныстыру.

Түйінді сөздер: дәстүрлі әдістер, байқау, әңгімелесу, педагогикалық эксперимент, тестілеу, сандық әдістер, педагогикалық зерттеу әдістері.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Дәстүрлі-педагогикалық әдістер.
2. Педагогикалық эксперимент.
3. Педагогикалық тестілеу.
4. Ұжымдық құбылыстарды зерттеу әдістері.
5. Педагогикадағы сандық әдістер.

Мазмұны

Педагогикалық зерттеу әдістері педагогикалық құбылыстарды зерттеуге және әртүрлі ғылыми-педагогикалық мәселелерді шешуге бағытталған әдістер мен операциялардың жиынтығы деп аталады.

Педагогикалық зерттеу әдістерін зерттеу мақсаты, ақпаратты жинақтау көздері, деректерді өңдеу және талдау әдістері бойынша жіктеуге болады.

Педагогика саласындағы зерттеуді тәрбие процесінің заңдылықтары, оның құрылымы мен механизмі, оқу процесін ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесі, оның

мазмұны, принциптері, ұйымдастырушылық әдістері мен әдістері туралы жаңа білім алуға бағытталған ғылыми іс-әрекеттің процесі мен нәтижесі деп түсінуге болады.

Бақылау - бұл зерттелетін құбылыстар мен процестерге тән сипаттамалық белгілерді тіркеу арқылы құбылыстар мен процестер туралы қажетті мәліметтерді жүйелі, ұйымдастырылған жинау.

Байқауда оны жүргізудің нақты жоспары болуы тиіс, онда байқау объектілері, мақсаттары, міндеттері, байқау уақыты, Болжамды нәтиже, оқуда және тәрбиелеуде күтілетін өзгерістер көрсетіледі. Бақылау жоспары сұрақтарға жауап береді: не байқау керек, не үшін байқау керек, қашан және қанша уақытты байқау керек және бақылаулардың нәтижесінде не күтуге болады?

Бақылаудың объективтілігін арттыратын құралдардың қатарына сабақтарды, сыныптан тыс тәрбие іс-шараларын жазу немесе бейне жазудың арнайы техникалық құралдары жатады.

Бақылаудың келесі түрлері бөлінеді:

- үздіксіз
- мерзімді
- бір жолғы
- тұтас

Ғылыми зерттеулерде әңгімелесу және сұхбат әдістерін қолдану мұғалім алдағы әңгіме немесе сұхбаттың мақсатын нақты анықтаған кезде, зерттеушіні қызықтыратын мәселелердің мәнін анықтауға мүмкіндік беретін негізгі және көмекші сұрақтар шеңберін анықтаған кезде тиімді болады. Көмекші сұрақтарды ойластырған кезде мұғалім әңгімелесудің мүмкін нұсқаларын ескереді және оң немесе теріс жауаптар болған жағдайда оның барысын қарастырады. Әңгімелесудің тиімділігі көбінесе қарым-қатынаста қолайлы моральдық-психологиялық атмосфераны құру, әңгімелесушінің мінез-құлқын, оның бет-әлпетін, эмоционалды реакцияларын, жауаптарға жауап беру немесе одан бас тарту қабілетіне байланысты. Сонымен, әңгіме мен сұхбат барысында алынған ақпаратты бекітудің ыңғайлы формаларын қамтамасыз ету маңызды.

Тест (анг. - сынама, сынау, зерттеу) сыналушыға оның жеке сипаттамаларын өлшеу (диагностикалау) мақсатында қойылатын сұрақтар мен тапсырмалардың жиынтығын білдіреді. Тестті бағалау дұрыс жауаптар саны бойынша жүргізіледі.

Тест әдісі сауалнамамен салыстырғанда объективті және нақты мәліметтер алуға мүмкіндік береді, Нәтижелерді математикалық өңдеуді жеңілдетеді.

Алайда, тестілеу сапалы талдаудың тереңдігі бойынша басқа әдістерден төмен, субъектілерді өзін-өзі көрсетудің әртүрлі мүмкіндіктерінен айырады.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

- 1) зерттеудің дәстүрлі әдістерін сипаттаңыз
- 2) педагогикалық эксперименттің мазмұнын сипаттаңыз.
- 3) ғылыми зерттеу әдісі дегеніміз не?
- 4) педагогикалық бақылаудың мәні неде?

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

3-тақырып: Дамудың жалпы заңдылықтары.

Мақсаты: Студенттерді дамудың жалпы заңдылықтарымен таныстыру.

Түйінді сөздер: тұлға, тұлғаның дамуы, тұқым қуалаушылық, қоршаған орта, тәрбие, даму диагностикасы.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Тұлғаны дамыту процесі.
2. Тұлғаның қалыптасуы мен дамуына әсер ететін факторлар.
3. Тұқым қуалаушылық және даму.

Мазмұны

Адамда үш қыр бар: биологиялық негіз (жеке тұлға); әлеуметтік негіз (тұлға); "адамдағы адам" (даралық). Тұлға адамның әлеуметтік принципін көрсетеді. "Тұлға" ұғымы-бұл адамның әлеуметтік сипаттамасы, ол әлеуметтік қатынастардың, басқа адамдармен қарым-қатынастың әсерінен қалыптасатын қасиеттерін көрсетеді. Егер адам өзін сана мен өзін-өзі танудың тасымалдаушысы деп санауға мүмкіндік беретін даму деңгейіне жетсе, онда мұндай адам жеке тұлға деп аталады.

Тұлға-бұл қатынастар жүйесі (достық, отбасылық, өндірістік, саяси және т.б.) және олар өз кезегінде әлеуметтік қатынастармен анықталады.

Тұлғаның құрылымы:

- бағыты - көрінеді қажеттіліктері, мүдделері, үлгілеріне, сенімдері, қондырғыларда, доминантты себептері қызметі мен мінез-құлық, дүниетанымына, эмоциялар;
- білім, білік және дағды;
- жеке типологиялық ерекшеліктер-қабілетте, темпераментте, мінезде, ерік-жігерде көрінеді.

Адам адам болып туылмайды, бірақ даму процесінде оған айналады. Педагогикада жеке дамудың мәнін түсінудің екі тәсілі үнемі кездесіп отырды:

биологиялық - бұл тәсіл адамның даму процесін таза табиғи факторлармен және, ең алдымен, адамға туғаннан бастап тән факторлармен анықтайды;

социологиялық-бұл тәсіл адамға әлеуметтік факторлар басым әсер етеді деп болжайды.

Алайда, тұлға-бұл биологиялық және әлеуметтік көрініс табатын тұтас жүйе.

Тұлғаның дамуы-бұл сыртқы және ішкі, басқарылатын және басқарылмайтын Әлеуметтік және табиғи факторлардың әсерінен тұлғаның қалыптасу процесі.

Тұлғаны дамытудың негізгі бағыттары:

физикалық даму-морфологиялық (бой, салмақ, көлем), биохимиялық (қан, сүйек, бұлшықет құрамы) және физиологиялық (ас қорыту, қан айналымы, жыныстық даму және жетілу) өзгерістерді қамтиды;

әлеуметтік даму-психикалық (есте сақтау, ойлау, ерік-жігерді жетілдіру, эмоцияны, қажеттіліктерді, қабілеттерді, мінезді дамыту), рухани (адамгершілік қалыптасу), интеллектуалдық (білімді тереңдету және кеңейту, интеллектуалды өсу) өзгерістермен байланысты.

Жеке дамудың қозғаушы күштері-қайшылықтар:

жалпы (әмбебап) қайшылықтар - адамның қажеттіліктері (материалдық және рухани) мен оларды қанағаттандыру мүмкіндіктері арасындағы; сондай-ақ дене мен қоршаған орта арасындағы тепе-теңдіктің бұзылуында көрінетін қайшылықтар, бұл мінез-құлықтың өзгеруіне, организмнің жаңа бейімделуіне әкеледі;

- жеке қайшылықтар-жеке адамға тән қайшылықтар;

- ішкі қарама - қайшылықтар "өзімен келіспеушілік" негізінде пайда болады және адамның жеке мотивтерінде көрінеді, негізгі ішкі қарама-қайшылықтардың бірі-жаңа қажеттіліктер мен оларды қанағаттандыру мүмкіндіктері арасындағы сәйкессіздік (мысалы, жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік және өндірістік процестерге қатысуға деген ұмтылысы мен олардың ақыл-ойының, әлеуметтік жетілуінің нақты деңгейі, яғни қарама-қайшылықтар тән: "мен қалаймын-аламын", "Мен қалаймын-керек", "Мен білмеймін" және т. б.);

- сыртқы қарама-қайшылықтарды сыртқы күштер, адамның басқа адамдармен, қоғаммен, табиғатпен қарым-қатынасы қоздырады (мысалы, адамның мүмкіндіктері мен қоғамның талаптары арасындағы).

Тұлғаның даму шарттары.

Қызмет-адамның сыртқы және ішкі белсенділігі, саналы мақсатпен реттеледі.

Іс-әрекет процесінде адамның жеке басының жан-жақты және тұтас дамуы жүреді, оның айналасындағы әлемге қатынасы қалыптасады. Осы жас кезеңінде баланың негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыратын және оның психикасының тұтас дамуын анықтайтын іс-әрекет жетекші қызмет деп аталады (терминді отандық психолог А.Н.Леонтьев енгізген):

Сәбилік жаста (2 мес. 1 жасқа дейін) жетекші қызмет түрі тікелей-баланың қарым-қатынас жасау қажеттілігін қанағаттандыратын ересек адаммен эмоционалды қарым-қатынас болып табылады;

ерте жаста (1 жастан 3 жасқа дейін) - пәндік әлемді тану қажеттілігін қанағаттандыратын пәндік қызмет;

мектепке дейінгі жаста (3 - тен 6-7 жасқа дейін)-баланың жаңа қажеттіліктерін қанағаттандыратын рөлдік ойын: ересек адам сияқты болу, тәуелсіз болу;

кіші мектеп жасында (6-7 - ден 10-11 жасқа дейін) - ересек болу үшін оқу қажеттіліктері (қоршаған әлемді білу қажеттілігі) жүзеге асырылатын оқу қызметі;

жасөспірім кезіндегі (10-11 жастан 14-15 жасқа дейін) - құрдастарымен қарым-қатынас қажеттілігін қанағаттандыратын интимдік-жеке қарым-қатынас;

жастық шақта (15 жастан 17 жасқа дейін) - өзін-өзі анықтау қажеттілігін қанағаттандыратын оқу-кәсіби қызмет.

Қарым - қатынас-адамдар арасындағы байланыстарды орнату мен дамытудың күрделі және көп қырлы процесі, оның ішінде үш процесс: Байланыс (ақпарат алмасу), өзара әрекеттесу (іс-әрекеттермен алмасу) және әлеуметтік қабылдау (серіктесті қабылдау және түсіну).

Жеке даму факторларының жіктелуі (фактор - кез-келген өзгерістің, құбылыстың қозғаушы күші): тұқым қуалаушылық; қоршаған орта; тәрбие.

Тұлғаның дамуына негізгі факторлардың әсер ету схемасы (түсіндіруде) Шванцара, 1978).

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1) Тұлғаның даму процесін сипаттаңыз.

2) Жеке тұлғаның дамуына қоршаған ортаның әсерін атаңыз.

3) Тұқым қуалаушылықтың тұлғаның дамуына әсерін талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.

2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.

3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.- Алматы: 2008.-68 б.

4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын, 2004.-448б.

5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

4-тақырып: Дамудың жас және дербес ерекшеліктері.

Мақсаты: Студенттерді тұлғаның жас және жеке даму ерекшеліктерімен таныстыру.

Түйінді сөздер: жас кезеңділігі, акселерация, даму, біркелкі емес даму, жеке ерекшеліктер.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Жас кезеңділігі.
2. Акселерация.
3. Біркелкі емес даму.
4. Әр түрлі жастағы топтардың білім алушыларын тәрбиелеудің ерекшеліктері.
5. Жеке ерекшеліктерді ескеру.

Мазмұны

Даму процестерін белсенді басқару және басқару мақсатында мұғалімдер алыс уақытта адам өмірінің кезеңдерін жіктеуге тырысты. Даму кезеңдерінің бірқатар дамуы белгілі (Коменский, Страц, Буллер, Горолок, Левитов, Эльконин, Пршигода, Ванек, Шванцара), сонымен қатар олардың саны өсуде, өйткені тек бір өлшемге негізделген әмбебап жүйені құру мүмкін емес.

Қазіргі уақытта ең көп таралған-жас ерекшеліктерін бөлуге негізделген кезеңдеу. Жас ерекшеліктері өмірдің белгілі бір кезеңіне тән анатомиялық, физиологиялық және психикалық қасиеттер деп аталады. Жас ерекшеліктерінің мәні адамның физикалық дамуы мысалында айқын көрінеді. Өсу, салмақтың өсуі, сүт тістерінің пайда болуы, содан кейін олардың өзгеруі, жыныстық жетілу және басқа да биологиялық процестер белгілі бір жас кезеңдерінде шамалы ауытқулармен жүзеге асырылады. Адамның биологиялық және рухани дамуы бір-бірімен байланысты болғандықтан, жасына байланысты психикалық салада тиісті өзгерістер болады. Әлеуметтік жетілу біртіндеп жүзеге асырылады, тұлғаның рухани даму динамикасы көрінеді. Бұл адам дамуының дәйекті кезеңдерін бөліп көрсету және жас кезеңін құру үшін табиғи негіз болады.

Э.Эриксон адам дамуындағы 8 кезеңді анықтады: нәресте (туылғаннан бастап бір жасқа дейін), ерте жас (1 - 3 жас), мектепке дейінгі жас (3 - 6, 7 жас) жасөспірім (7-12 жас), Жастық шақ (13 - 18 жас), ерте жетілу (үшінші онжылдық), орта жас (өмірдің төртінші және бесінші онжылдығы), кеш жетілу (өмірдің алтыншы он жылынан кейін). Адамның әр жасы немесе даму кезеңі келесі көрсеткіштермен сипатталады(л. с. Выготский, Д.Б.Эльконин):

- а) белгілі бір әлеуметтік даму жағдайы немесе белгілі бір кезеңде адам басқа адамдармен қарым-қатынастың нақты нысаны;
- б) қызметтің негізгі немесе жетекші түрі;
- в) негізгі психикалық ісіктер (жеке психикалық процестерден жеке қасиеттерге дейін).

Мектеп педагогикасы үшін мектеп жасындағы адамның өмірі мен дамуын кезең-кезеңмен жүргізудің теориялық және практикалық маңызы бар. Академик Б. Т. Лихачов ұсынған мектеп жасын кезеңдеу назар аударуға тұрарлық:

1. Туғаннан бір жасқа дейін-ерте нәресте. Бұл бастапқы бейімделу, бастапқы бейімделу кезеңі.

2. 1 жастан 3 жасқа дейін - өз сәбиіңіз. Баланың әлеуметтік тәжірибе жинақтауының, физикалық функциялардың, психикалық қасиеттер мен процестердің қалыптасуының ең жемісті және қарқынды кезеңдерінің бірі.

3. 3 жастан 6 жасқа дейін - ерте балалық шақ-балалық шаққа көшу, әлеуметтік кеңістікте әлеуметтік маңызды тәжірибенің қарқынды жинақталуы, негізгі мінез-құлық белгілері мен қоршаған әлемге деген көзқарас қалыптастыру кезеңі. Барлық үш кезең - туғаннан 6 жасқа дейін - Мектепке дейінгі немесе мектепке дейінгі деп те аталады. Көптеген балалар үшін балабақшада және мектепте жүйелі оқыту 6 жастан басталады. Ол балалардың психофизиологиялық, моральдық-еріктік дайындығы - жүйелі оқу жұмысына, зияткерлік, физикалық, эмоционалды шиеленістерге 7 жасқа дейін жететіндігін ескере отырып жүзеге асырылады.

4. 6 жастан 8 жасқа дейін - Балалық шақ. Осы кезеңде мидың физиологиялық және психологиялық құрылымдарының алғашқы жетілуі аяқталады, физикалық, нейро-

физиологиялық және интеллектуалдық күштердің одан әрі жинақталуы жүзеге асырылады, бұл толыққанды жүйелі оқу жұмысына дайындықты қамтамасыз етеді.

5. 8 жастан 11 жасқа дейін - жасөспірімге дейінгі кезең-ересек балалық шақ, жасөспірімге көшу үшін физикалық және рухани күштердің жинақталуы. Балалық шақпен бірге бұл кезең кіші мектеп жасына ие.

6. 11 жастан 14 жасқа дейін - жасөспірім, жасөспірім-бұл адамның қалыптасуындағы жаңа сапалы кезең. Оның ең тән белгілері: физиология тұрғысынан - жыныстық жетілу, психология тұрғысынан - жеке өзін-өзі тану, даралықтың саналы көрінісі. Бұл кезең орта мектеп жасы деп те аталады.

7. 14 жастан 18 жасқа дейін - жасөспірім-физикалық және психикалық жетілудің аяқталу кезеңі, әлеуметтік пайдалы өнімді еңбекке және азаматтық жауапкершілікке әлеуметтік дайындық. Қыздар мен ұлдар - аға мектеп оқушылары - отбасылық өмірдің психологиясы мен этикасы саласында белгілі бір дайындықтан өтеді.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Адамның жас ерекшеліктерін сипаттаңыз.
2. Жеделдету себептері.
3. Жеке тұлғаны қалыптастыру процесінде жеке ерекшеліктерді есепке алудың маңызы.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

5-тақырып: Тәрбие мақсаттары.

Мақсаты: Студенттерді тәрбие мақсаттарымен таныстыру.

Түйінді сөздер: мақсат, тәрбие, заманауи мектеп, тәрбие міндеттері, шетелдік ұғымдар.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Тәрбие мақсаттары.
2. Қазіргі мектептегі тәрбие мақсаттары.
3. Тәрбие міндеттері.
4. Қазіргі шетелдік педагогикалық тұжырымдамалар

Мазмұны

Кең әлеуметтік мағынада тәрбие дегеніміз-жинақталған тәжірибені (білім, білік, ойлау тәсілдері, адамгершілік, этикалық және құқықтық нормалар) аға ұрпақтардан кішіге беру.

Тар әлеуметтік мағынада тәрбиелеу дегеніміз белгілі бір білімді, көзқарастар мен сенімдерді, адамгершілік құндылықтарды, саяси бағдарларды және өмірге дайындықты қалыптастыру мақсатында әлеуметтік институттар тарапынан адамға бағытталған әсер ету деп түсініледі.

Педагогикалық мағынада тәрбиелеу

Кең педагогикалық тұрғыдан алғанда, тәрбие дегеніміз-оқу орындарында жүзеге асырылатын және бүкіл оқу процесін қамтитын, белгілі бір қасиеттерді қалыптастыру үшін білім алушыға ұжымның, тәрбиешілердің арнайы ұйымдастырылған, мақсатты және басқарылатын әсері.

Тар педагогикалық мағынада тәрбие-бұл нақты білім беру міндеттерін шешуге

бағытталған тәрбие жұмысының процесі мен нәтижесі.

Тәрбиенің тұлғаның дамуына әсері

Тәрбиенің рөлі әр түрлі бағаланады-оның толық мағынасыздығын растаудан (қолайсыз тұқым қуалаушылық және қоршаған ортаның нашар әсерімен) оны адам табиғатын өзгертудің жалғыз құралы ретінде тануға дейін. Тәрбиемен көп нәрсеге қол жеткізуге болады, бірақ толығымен өзгертуге адам болмайды.

Тәрбиенің маңызды міндеті-адамның жеке ерекшеліктеріне, қабілеттері мен мүмкіндіктеріне сәйкес бейімділіктер мен таланттарды анықтау, дамыту.

Тәрбиенің даму дәрежесіне тәуелділігі

Арнайы зерттеулер көрсеткендей, білім беру белгілі бір қасиеттердің дамуын тек табиғатқа тән бейімділікке сүйене отырып қамтамасыз ете алады. Адамның дамуына әсер ете отырып, білімнің өзі дамуға байланысты, ол үнемі қол жеткізілген даму деңгейіне сүйенеді.

Тәрбиенің мақсаттары мен әдістері баланың қол жеткізген даму деңгейіне ғана емес, сонымен бірге "оның проксимальды даму аймағына" сәйкес келуі керек. Тек сол тәрбие дамудың алға басуын жақсы деп таниды. Жеке тұлғаны қалыптастырады, дамуға жетелейді, әлі жетілмеген, бірақ қалыптасу сатысында тұрған процестерге назар аударады.

Осылайша, тәрбие дегеніміз-тәрбиеші (жетекші тарап) мен оқушылардың (қабылдаушы тарап) өзара әрекеттесуінің мақсатты процесі. Тәрбие процесінің мәні-оқушылар арасында қоғам қабылдаған тұрақты нормалар мен мінез-құлық ережелерін қалыптастыру.

Тәрбие процесі ежелгі дәуірден бері белгілі, дәл осы уақытта философтар жас ұрпақты мақсатты түрде тәрбиелеу керек, яғни жинақталған тәжірибе мен білімді оларға беру, қоғамдағы өмірдің қажетті дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру керек деген оймен алғаш рет пайда болды. Тәрбие процесінің мәні оның екі жақтылығында. Екі жақты білім беру процесіне кемінде екі қатысушының болуын және олардың бір-бірімен өзара әрекеттесуін білдіреді. Тәрбие процесінің тараптары педагог (тәрбиеші) және тәрбиеленушілер болады.

Тәрбиенің негізгі мақсаты-қоғамдағы мінез-құлықтың қажетті нормалары мен ережелеріне ие баланың жеке басын қалыптастыру. Бүгінгі таңда әр түрлі тәрбие түрлері бар (еңбек, адамгершілік, эстетикалық және т.б.), олардың әрқайсысы әрқашан мақсатты. Тәрбие мақсатына сүйене отырып, мұғалім тәрбие процесін ұйымдастыруда тиісті әдістерді, құралдар мен формаларды тандайды. Сондықтан білім беру мақсаттарының мәселесі педагогикадағы ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Тәрбиенің келесі мақсаттары бар:

Тәрбиенің жалпы мақсаттары-балаларда белгілі бір қоғамға тән қасиеттерді қалыптастыру, яғни оның барлық мүшелерінде қалыптасады.

Тәрбиенің жеке мақсаты-оның ерекшеліктерін ескере отырып, жеке баланы жеке тәрбиелеуді қамтиды.

Тәрбиенің перспективалық мақсаттары-бірнеше жылға жасалады. Олар баланың белгілі бір ұжым шеңберіндегі баланың өміріне қажетті тұрақты тұлғалық қасиеттерін тәрбиелеуге бағытталған.

Орта мерзімді білім беру мақсаттары көбінесе бір жылға белгіленеді. Белгілі бір жасқа қатысты мәселелерді шешумен байланысты. Балалардың жас ерекшеліктеріне, қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес тұжырымдалған.

Білім берудің ағымдағы мақсаттары-аптадан айға дейінгі қысқа мерзімге белгіленген. Балаларды тәрбиелеу олардың білім деңгейіне қарай бағытталған, яғни тиімді құралдарды таңдау арқылы тәрбиенің орта мерзімді және перспективалық мақсаттарын түзетеді және бағыттайды. Қазіргі прогрессивті педагогика осы білім беру мақсаттарын қолданудың жан-жақты бірлігін қолдайды.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

- 1) Қазіргі мектептегі тәрбие мақсаттарын сипаттаңыз.
- 2) Тәрбие міндеттерін атаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

6-тақырып: Педагогикалық процесс жүйе ретінде.

Мақсаты: Студенттерді педагогикалық үдерістің ерекшеліктерімен таныстыру.

Түйінді сөздер: педагогикалық процесс, педагогикалық жүйе, педагогикалық үдерістің заңдылығы, педагогикалық үдерістің кезеңдері.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Педагогикалық процесс жүйе ретінде.
2. Педагогикалық процестің тұтастығы.
3. Педагогикалық үрдістің заңдылықтары.
4. Педагогикалық үдерістің кезеңдері.

Мазмұны

Педагогикалық процесс - бұл барлық ішкі жүйелерді біріктіретін негізгі жүйе. Бұл негізгі жүйе қалыптасу, даму, білім беру және оқыту процестерін барлық жағдайлармен, формалармен және әдістермен біріктіреді.

Педагогикалық процесс-бұл динамикалық жүйе. Педагогикалық процесті басқару үшін қажет компоненттер, олардың қатынастары мен байланыстары анықталды. Педагогикалық процесс жүйе ретінде процестің өту жүйесімен бірдей емес. Педагогикалық процесс белгілі бір жағдайларда жұмыс істейтін жүйелерде (оқу орны) жүреді.

Құрылым-бұл жүйеде элементтердің орналасуы. Жүйенің құрылымын қабылданған өлшем бойынша бөлінген элементтер (компоненттер) және олардың арасындағы байланыстар құрайды.

Педагогикалық процесс жүретін жүйенің компоненттері-білім беретін мұғалімдер, білім беру шарттары.

Педагогикалық процесс сипатталады: мақсаттар, міндеттер, мазмұн, әдістер, мұғалімдер мен білім алушылардың өзара әрекеттесу формалары, қол жеткізілген нәтижелер.

Жүйені құрайтын компоненттер: 1. Мақсатты, 2. Мазмұнды, 3. Қызметі, 4. Нәтижелі.

1. Педагогикалық процестің мақсатты компоненті педагогикалық қызметтің мақсаттары мен міндеттерін қамтиды: жалпы мақсаттан (жеке тұлғаның жан-жақты және үйлесімді дамуы) жеке қасиеттерді немесе олардың элементтерін қалыптастырудың нақты міндеттеріне дейін.

2. Мазмұндық компонент жалпы мақсатқа да, әрбір нақты міндетке де салынған мағынаны көрсетеді.

3. Әрекет компоненті мұғалімдер мен студенттердің өзара әрекетін, олардың ынтымақтастығын, процесті ұйымдастыру мен басқаруды көрсетеді, онсыз түпкілікті нәтижеге қол жеткізуге болмайды. Бұл компонентті ұйымдастырушылық немесе ұйымдастырушылық-басқарушылық деп те атауға болады.

4. Процестің тиімді компоненті оның ағымының тиімділігін көрсетеді, мақсатқа сәйкес қол жеткізілген өзгерістерді сипаттайды.

Жүйенің компоненттері арасында келесі байланыстар бар:

- ақпараттық,
- ұйымдастырушылық-қызметтік,
- коммуникативтік байланыстар,
- басқару және өзін-өзі басқару, реттеу және өзін-өзі реттеу байланыстары,
- себеп-салдарлық байланыстар,
- генетикалық байланыстар (оқыту мен тәрбиелеудегі тарихи үрдістерді, дәстүрлерді

анықтау).

Байланыстар педагогикалық өзара әрекеттесу процесінде көрінеді.

Педагогикалық процесс-бұл әлеуметтік маңызды мақсаттарға жету үшін жүзеге асырылатын еңбек процесі. Педагогикалық процестің ерекшелігі - тәрбиешілер мен білім алушылардың еңбегі бірігіп, еңбек процесіне қатысушылардың өзіндік қарым-қатынасын педагогикалық өзара әрекеттесуді қалыптастырады.

Педагогикалық процесте (басқа еңбек процестеріндегідей) мыналар ерекшеленеді:

1) объектілер, 2) құралдар, 3) еңбек өнімдері.

1. Педагогикалық еңбек объектілері (дамып келе жатқан тұлға, оқушылар тобы) күрделілік, жүйелілік, өзін-өзі реттеу сияқты қасиеттерге ие, олар педагогикалық процестердің өзгергіштігін, өзгергіштігін, бірегейлігін анықтайды.

Педагогикалық жұмыс пәні-мұғалімнен айырмашылығы, оның дамуының алдыңғы сатысында тұрған және ересек адам үшін қажетті тәжірибесі жоқ адамның қалыптасуы. Педагогикалық іс-әрекет объектісінің өзіндік ерекшелігі оның оған педагогикалық әсерге тікелей пропорционалды тәуелділікте дамымайтындығында, бірақ оның психикасына, ерекшеліктеріне, ерік-жігері мен мінезінің қалыптасуына тән заңдарға сәйкес.

2. Құралдары (зеңбірек) еңбек - бұл педагог орналастырады бір-бірімен және мәні еңбек үшін қалаған әсерін бұл пән. Педагогикалық процесте құралдар да өте ерекше. Оларға мыналар жатады: мұғалімнің білімі, оның тәжірибесі, білім алушыға жеке әсері, студенттердің іс-әрекеті, олармен ынтымақтастық әдістері, Педагогикалық ықпал ету әдістемесі, рухани еңбек құралдары.

3. Педагогикалық еңбек өнімдері. Ғаламдық-бұл білімді, өмірге дайын, Әлеуметтік адам. Атап айтқанда, бұл нақты міндеттерді шешу, жалпы мақсатқа сәйкес жеке тұлғалық қасиеттерді қалыптастыру.

Педагогикалық процесс, еңбек процесі ретінде, ұйымдастыру, басқару, өнімділік (тиімділік), өнімділік, тиімділік деңгейлерімен сипатталады. Бұл қол жеткізілген деңгейлерді (сапалық және сандық) бағалау критерийлерін негіздеуге мүмкіндік береді.

Педагогикалық процестің негізгі сипаттамасы-уақыт. Бұл процестің қаншалықты тез және сапалы жүретінін бағалауға мүмкіндік беретін эмбебап критерий ретінде әрекет етеді.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Педагогикалық процесті жүйе ретінде сипаттаңыз.
2. Педагогикалық процестің тұтастығын сипаттаңыз.
3. Педагогикалық процестің кезеңдерін талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

7-тақырып: Педагогикалық инновациялар.

Мақсаты: Студенттерді педагогикалық инновациялардың мазмұнымен таныстыру.

Түйінді сөздер: инновация, инновация, инновациялық педагогика, оңтайландыру.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Инновациялардың мәні мен бағыты.
2. Инновациялық педагогика.
3. Инновациялық оқу орындары.
4. Педагогикалық жүйені оңтайландыру.

Мазмұны

"Инновация "ұғымы жаңашылдықты, бір нәрсені жаңасымен алмастыруды білдіретін ағылшын тіліндегі" novation " сөзінен шыққан.

Инновация (анг. innovation - жаңа енгізілім) - жүйе ішіндегі өзгеріс (in-ішкі); әлеуметтік практикада Елеулі прогрессивтік өзгерістер туындататын түрлі жаңалықтарды жасау және енгізу.

Әлеуметтік-экономикалық, ұйымдастырушылық және басқарушылық, техникалық және технологиялық инновацияларды ажыратыңыз. Әлеуметтік инновациялардың бір түрі-педагогикалық инновациялар.

Педагогикалық инновация - бұл педагогикалық инновация; білім беру ортасына жеке бөліктердің, компоненттердің және жалпы білім беру жүйесінің сипаттамаларын жақсартатын тұрақты элементтерді (инновацияларды) енгізетін мақсатты прогрессивті өзгеріс.

Педагогикалық инновациялар білім беру жүйесінің меншікті ресурстары (қарқынды даму жолы) есебінен де, қосымша қуаттарды (инвестицияларды) — жаңа қаражатты, жабдықты, технологияларды, күрделі салымдарды және т.б. (экстенсивті даму жолы) тарту есебінен де жүзеге асырылуы мүмкін.

Педагогикалық жүйелерді дамытудың қарқынды және кең жолдарын біріктіру "интеграцияланған инновациялар" деп аталатынды жүзеге асыруға мүмкіндік береді, олар әр түрлі, көп деңгейлі педагогикалық ішкі жүйелер мен олардың компоненттерінің түйісуіне негізделген. Бұл тәсілмен инновациялар алыс, таза "сыртқы" оқиғалар болып көрінбейді, бірақ жүйенің қажеттіліктері мен білімінің тереңдігінен туындайтын саналы өзгерістерге айналады. "Тар" жерлерді жаңа технологиялармен нығайта отырып, педагогикалық жүйенің жалпы тиімділігін арттыруға болады.

Педагогикалық инновациялар, инновациялар педагогикалық идеялар, процестер, құралдар; әдістер, формалар, технологиялар, мазмұнды бағдарламалар және т.б. болуы мүмкін.

Педагогикадағы инновациялық өзгерістердің негізгі бағыттары мен объектілері:

білім беру мен білім беру мекемелерінің даму тұжырымдамалары мен стратегияларын әзірлеу;

білім беру мазмұнын жаңарту;

оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын өзгерту және әзірлеу;

білім беру мекемелерін және жалпы білім беру жүйесін басқаруды жетілдіру;

педагог кадрларды даярлауды және олардың біліктілігін арттыруды жақсарту;

білім беру процесінің жаңа үлгілерін жобалау;

білім алушылардың психологиялық, экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету, оқытудың Денсаулық сақтау технологияларын әзірлеу;

оқыту мен тәрбиелеудің табыстылығын қамтамасыз ету, білім беру процесінің мониторингі және білім алушылардың дамуы;

жаңа буын оқулықтары мен оқу құралдарын әзірлеу және басқалар.

Инновациялар әртүрлі деңгейлерде жүзеге асырылуы мүмкін. Жоғары деңгейге бүкіл педагогикалық жүйеге әсер ететін инновациялар кіреді.

Прогрессивті инновациялар ғылыми негізде пайда болады және тәжірибені алға жылжытуға ықпал етеді. Педагогика ғылымында түбегейлі жаңа және маңызды бағыт пайда болды-инновациялар мен инновациялық процестер теориясы.

Білім берудегі реформалар-бұл білім беру мекемелерінің қызметін, дамуы мен өзін-өзі дамытуын және оларды басқару жүйесін түбегейлі өзгертуге және жақсартуға бағытталған инновациялар жүйесі.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Педагогикалық инновациялардың мәнін сипаттаңыз.
2. Инновациялық оқу орындары қандай?

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

8-тақырып: Қазіргі мектеп мұғалімі.

Максаты: Студенттерге заманауи мектеп мұғалімі туралы түсінік беру.

Түйінді сөздер: мұғалім, қазіргі мектеп, мұғалімнің функциялары, мұғалімнің шеберлігі.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Мұғалімнің функциялары.
2. Мұғалімге қойылатын талаптар.
3. Педагогтың кәсіби әлеуеті.
4. Мұғалімнің шеберлігі.
5. Педагогикалық квалиметрия және мұғалімдерді аттестаттау.

Мазмұны

Мектепте оқу процесін ұйымдастыратын тұлға-мұғалім. Бұл арнайы дайындығы бар және кәсіби қызметпен айналысатын адам. Мұғалім үстелінде тұрған адам бәріне жауап береді, бәрін біледі және біледі. Әр оқушының, жас ұрпақтың, қоғам мен мемлекеттің тағдыры үшін жауапкершілік мұғалімнің ұстанымымен сипатталады. Бүгінгі еңбек педагогтары еңбегінің нәтижесі қандай болмақ-біздің қоғам ертең осындай болады. Әр адамның және бүкіл халықтың тағдырына байланысты болатын басқа әрекеттерді елестету қиын.

Мұғалімдер жұмысы өте күрделі қызмет түрлеріне жатады. Бірақ мұғалімнің нақты не істейтінін көп адамдар түсінбейді, оның қызметінің сыртқы, көрінетін сипаттамаларына бағыттаумен шектеледі. Педагогикалық функция-мұғалімге кәсіби білім мен дағдыларды қолданудың белгіленген бағыты. Әрине, педагогикалық күш-жігерді қолданудың негізгі бағыттары-студенттерді оқыту, білім беру, тәрбиелеу, дамыту және қалыптастыру. Олардың әрқайсысында мұғалім көптеген нақты әрекеттерді орындайды, сондықтан оның функциялары жиі жасырын болады және әрқашан нақты айтылмайды. Дегенмен, мұғалімнің негізгі функциясы-оқыту, тәрбиелеу, дамыту, қалыптастыру процестерін басқару.

Мұғалім оқыту емес, тәлім беру, тәрбиелеу емес, білім беру процестерін басқаруға шақырылады. Ол өзінің негізгі функциясын неғұрлым нақты түсінсе, соғұрлым Тәуелсіздік, бастама, еркіндік студенттерге беріледі. Оқу-тәрбие процесінде өз ісінің

нағыз шебері кадр болып қала береді. Демек, адамның қалыптасуымен бірге жүретін барлық процестерді басқарудағы педагогикалық еңбектің өзегі. Мұғалімнің іс жүзінде не істейтінін, оның жұмысының ерекшелігі мен өзіндік ерекшелігін білу үшін зерттеушілер ондаған модельдерді ойлап тауып, жүзеге асырды. Олардың біреуін қарастырайық. Басқару функциясын нақтылау үшін біз "педагогикалық жоба" ұғымын қолданамыз, оны кез-келген жоспарланған және аяқталған бизнес деп түсінеміз: сабақ, сынып сағаты, тақырыпты немесе бөлімді зерттеу, олимпиаданы ұйымдастыру, мектеп мерекесі. Мұғалім барлық осы істерді басқаруға міндетті. Дайындық кезеңінде мұғалімнің бірінші функциясы-мақсат қою. Мақсат-педагогикалық іс-әрекеттің негізгі факторы, ол мұғалім мен оның студенттерінің жалпы жұмысының қозғалысын олардың жалпы нәтижесіне бағыттайды және бағыттайды. Басқару процесінің мәні - педагогикалық жүйеге қатысушылардың мінез-құлқының жоғары динамикасы мен болжанбауына байланысты сөзсіз сәйкессіздіктерді азайтып, мақсат-нәтиже матч сызығы бойынша әрекеттерді үйлестіру. Педагогикалық процесті басқару студенттердің біліміне негізделген: олардың дайындық деңгейі, мүмкіндіктері, білімі, дамуы. Бұл қол жеткізіледі диагностированием. Оқушылардың физикалық және психикалық дамуының ерекшеліктерін, олардың ақыл-ой және адамгершілік тәрбиесінің деңгейін, сынып пен отбасылық тәрбие жағдайларын және т.б. білместен, мақсатты дұрыс қою мүмкін емес немесе оған жетудің құралдарын таңдау мүмкін емес. Диагнозбен тығыз байланысты болжау жүзеге асырылады. Бұл мұғалімнің қолданыстағы нақты жағдайларда өз қызметінің нәтижелерін алдын-ала болжау қабілетінде көрінеді. Диагнозды алып, қолайлы болжамға сүйене отырып, кәсіби педагог оқу-тәрбие қызметінің жобасын жасауға кіріседі. Мұғалімнің проективтік функциясы-алдағы іс-әрекеттің моделін құру, осы жағдайларда және белгіленген уақытта мақсатқа жетудің тәсілдері мен құралдарын таңдау, мақсатқа жетудің нақты кезеңдерін бөліп көрсету, олардың әрқайсысы үшін нақты міндеттерді қалыптастыру, нәтижелерді бағалаудың түрлері мен формаларын анықтау және т.б. Диагноз, болжам, жоба оқу-тәрбие іс-әрекетінің жоспарын жасауға негіз болады, оны құру педагогикалық процестің дайындық кезеңін аяқтайды.

Келесі кезеңінде мұғалім ақпараттық, ұйымдастырушылық, бағалау, бақылау және түзету функцияларын орындайды. Мұғалімнің ұйымдастырушылық қызметі негізінен оқушыларды жоспарланған жұмысқа тартумен, қойылған мақсатқа жету үшін олармен ынтымақтастықпен байланысты. Сонымен, кез-келген педагогикалық жобаның соңғы кезеңінде мұғалім аналитикалық функцияны орындайды, оның негізгі мазмұны аяқталған істі талдау болып табылады: орындалған жұмыстың тиімділігі қандай. Тікелей кәсіби функцияларынан басқа, мұғалім әлеуметтік, азаматтық, отбасылық функцияларды орындайды. Оқу процесінде жағымды қарым-қатынас жасаудың кәсіби маңызды алғышарты болып табылатын мұғалімнің адами қасиеттері ерекше маңызды. Осы қасиеттердің қатарында адамгершілік, мейірімділік, шыдамдылық, әдептілік, адалдық, жауапкершілік, әділеттілік, міндеттілік, объективтілік, жомарттық, адамдарға құрмет, жоғары адамгершілік, оптимизм, эмоционалды тепе-теңдік, қарым-қатынас қажеттілігі, оқушылардың өміріне қызығушылық, ізгілік, өзін-өзі сынау, Достық, ұстамдылық, абырой, адалдық, жауапкершілік, эмоционалды мәдениет және басқалар. Мұғалім үшін міндетті сапа - гуманизм, яғни өсіп келе жатқан адамға жердегі ең жоғары құндылық ретінде қарау. Адамгершілік қатынастар оқушының жеке басына деген қызығушылықтан, оқушыға деген жанашырлықтан, оған көмектесуден, оның пікірін құрметтеуден, оқу іс-әрекетіне деген жоғары талаптан және оның жеке басының дамуына алаңдаушылықтан тұрады. Мұғалім әрқашан белсенді, шығармашылық тұлға.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Қазіргі мұғалімнің негізгі функцияларын анықтаңыз.
2. Мұғалімге қойылатын негізгі талаптарды тізімдеңіз.
3. Мұғалімнің кәсіби әлеуетін сипаттаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

9-тақырып: Оқу процесі.

Мақсаты: Студенттерді оқу процесімен таныстыру.

Түйінді сөздер: оқу процесі, дидактикалық жүйе, оқыту модельдері, оқыту мақсаттары.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Оқу процесінің мәні.
2. Дидактикалық жүйелер және оқыту модельдері.
3. Оқу мақсаттары.
4. Оқу процесінің мазмұны.

Мазмұны

Оқыту процесі-оқыту актілерінің педагогикалық негізделген, дәйекті, үздіксіз өзгеруі, оның барысында тұлғаны дамыту және тәрбиелеу міндеттері шешіледі. Оқыту процесінде оның субъектілері – мұғалім мен оқушы өзара байланысты іс-шараларға қатысады. Оқу процесінің элементтерін теориялық тұрғыдан қалай қарастыруға болады:

- 1) білім берудің мақсаты мен мазмұны;
- 2) оқыту субъектілерінің уәждері;
- 3) оны ұйымдастыру нысандары;
- 4) құралдар мен нәтижелер.

Бұл элементтердің өзара әрекеттесуі оқу процесінің механизмін құрайды.

Оқу процесінің функциялары оның өмір сүруін анықтайтын негізгі заңмен анықталады: жас ұрпақтың оны көбейту мен дамыту үшін әлеуметтік тәжірибені үйренуі мен игеруіне объективті әлеуметтік қажеттілік.

Оқу процесі төрт деңгейде қарастырылады:

- 1) теориялық (жалпыланған модель);
- 2) жекелеген оқу пәндерінің;
- 3) әрбір сабақ пен сабақ жүйесі үшін жоспар нысанында оқыту процесін нақты жүзеге асыру жобасы;
- 4) нақты, онда алғашқы үш жобалық деңгей жүзеге асырылады.

Оқу процесі қасиеттердің үш тобын ажыратады. Оқу процесінің қасиеттерін білу білім беру заңдылықтарын іздеу саласын, мүмкін болатын педагогикалық инновациялар саласын, оқытудың тиімділігі мен білім беру сапасын арттыру және кемшіліктерді жою жолдарын анықтауға көмектеседі.

Бірінші топ-жас ұрпақтың әлеуметтік тәжірибені меңгеруін ұйымдастыру функциясының басқа жолдармен өзгермейтіндігі; оқытудың, оқытудың және білім беру мазмұнының бірлігі; оқытудың мазмұндық және процестік жақтарының бірлігі; оқытушының оқу ақпаратын ұсынуы мен оқушылардың жаңғыртатын іс-әрекетінің өзара байланысы; оқытуда мұғалім мен оқушылардың оқытудың мақсаттары мен функцияларына барабар бастапқы уәждерінің болуы; оқытудың ұйымдастырушылық нысандарының бірінің міндеттілігі; оқушының жеке басына жан-жақты әсер ету түріндегі нәтижелілік.

Екінші топ белгілі бір өркениетті, нақты әлеуметтік ағзаны оқытумен ерекшеленеді,

яғни тәрбие мен білімнің бағыты және адамның жеке басының дамуы; жалпы білімнің қоғам өмірімен байланысы; жеке тұлғаның әлеуметтік құнды белсенділігін қалыптастыру және оның өзін-өзі жүзеге асыруға дайындығы. Қасиеттердің екінші тобы біріншісі мазмұнды түрде толтырады.

Оқу процесінің белгілерінің үшінші тобы белгілі бір уақытқа байланысты және мұғалімнің біліміне, оның азаматтық және кәсіби көзқарастары мен ерік-жігеріне байланысты.

Оқу процесін тану және басқару құралы оны модельдеу болып табылады. Мұғалімнің оқу процесін, атап айтқанда оның әр сабағын жобалау мен құрудың әдістерін, құралдары мен тәсілдерін шығармашылық тұрғыдан нақтылау үшін кең кеңістігі бар.

Оқу процесінің заңдылықтарын белгілеудің күрделілігі осы заңдылықтарды тұжырымдауға болатын процестің аспектілерін анықтау арқылы оны жеңуге тырысуға әкелді. Ю.К.Бабанский (1983) келесі дидактикалық заңдылықтарды анықтады:

- 1) Оқыту процесінің қоғамдық қажеттіліктерге тәуелділігі;
- 2) оқытудың тұтас процесінің тараптары ретінде оның білім берумен, тәрбиемен және дамумен байланысы;
- 3) оқушылардың мүмкіндіктеріне және сыртқы жағдайларға тәуелділік.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Оқу процесін сипаттаңыз.
2. Оқыту модельдері қандай?
3. Оқу процесінің мазмұнын талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

10-тақырып: Оқыту факторлары. Оқу мотивациясы.

Мақсаты: Студенттерді оқыту және оқуға ынталандыру факторларымен таныстыру.

Түйінді сөздер: оқу факторы, мотив, оқу мотивациясы, ынталандыру, таным.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Дидактикалық принциптер мен факторлар.
2. Дидактикадағы факторлық талдау.
3. Факторлардың кешенді әсері.
4. Мотивтер-білімнің қозғаушы күші.
5. Мотивтерді зерттеу және ақпараттандыру.

Содержание

Нәтижеге бағытталған оқыту әсер етеді көптеген себептері, және қол жеткізу үшін белгіленген нәтижеге педагогқа қажет жатқызылатын барлық осы алуан себептерін білу және бөлуге, және ең бастысы қосымша бөлімдер. Қазіргі уақытта себеп сөзінің орнына "фактор" ұғымы жиі қолданылады.

4 негізгі фактор бар:

- 1) Оқу материалы;
- 2) ұйымдастырушылық-педагогикалық ықпал;
- 3) оқушылардың оқуы;
- 4) уақыт.

Себеп сөзі өнімді сөзге "байланған", өйткені біз нәтиже аламыз (яғни оқу өнімі).

Оқытудың келесі факторлары бар:

а) жалпы дидактикалық фактор – ол өнімдік себептердің едәуір санынан тұрады.

Бірлік факторлардан жалпы;

б) кешенді-ол өнімдік себептер мен жалпы факторлардың едәуір санын біріктіреді;

в) 2 кешенді фактор бас факторды құрайды. Бас фактор бұрын кешенді түрде біріктірілген барлық өнімдік себептерді біріктіреді;

г) нақты – бұл факторды 1 өнімдік себепке де, екіншісіне де азайтуға болмайды. Немесе жалпы немесе күрделі факторды қамтиды. Көбінесе белгілі бір фактор өзіндік ерекшелікті, ерекшелікті білдіреді.

Уақыт (жалпы фактор):

Сабақта:

- ақпаратты бастапқы игеру;

- білімді бекіту;

- білімді бақылау;

а) д/з тексеру;

б) жазбаша бақылау жұмысы;

- шығармашылық қызмет.

Сабақтан тыс:

- қызығушылықтар бойынша сабақтар;

- қосымша әдебиеттерді оқу;

- серуендеу, демалу;

- практикалық қызмет;

- д / з орындау үшін

Оқу мотивациясында оқу процесінің субъективті жағы, оқушының субъективті жағы көрсетілген. Оқытудың мотивациясы туралы мәселе-адам не үшін оқиды, ол үшін оқытудың мәні неде деген сұрақ.

Оқу іс-әрекетінің мотивациясын зерттеу және оның қалыптасуы бір-бірімен тығыз байланысты, өйткені мотивацияны зерттеу нәтижелері мотивацияны қалыптастыру жоспарларының негізі болып табылады. Мотивацияның бастапқы және қол жеткізілген деңгейі туралы ақпаратқа ие бола отырып, оқушылардың даралығын, тәжірибесі мен жеке ұмтылысын ескере отырып, оқуға және одан әрі өзін-өзі дамытуға ішкі мотивтердің пайда болуы үшін дұрыс салыстыруға және жағдай жасауға болады.

Оқу мотивациясын зерттеу және қалыптастыру оқушыларды таңдау үшін емес, жеке тұлғаның психологиялық қасиеттерін бақылау және түзету үшін қызмет ететінін атап өткен жөн. Сондықтан барлық оқушыларда (сәтті де, дисфункционалды да) оқу мотивациясын оқып, қалыптастырған жөн, студенттерге оптимистік гипотезамен қарау, осы мәселе бойынша сот шешімдерін жұмсақ түрде қабылдаған жөн.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Оқу факторларын сипаттаңыз.

2. Дидактикадағы факторлық талдауды анықтаңыз.

3. Факторлардың жан-жақты әсерін талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.

2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.

3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.- Алматы: 2008.-68 б.

4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.

5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу

құралы/С.Б.Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

11-тақырып: Оқытудың заңдылықтары, принциптері мен ережелері.

Мақсаты: Студенттерді оқыту заңдылықтарымен, қағидаларымен және ережелерімен таныстыру.

Түйінді сөздер: заңдылық, принцип, ережелер, оқыту, дидактикалық принциптер жүйесі.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Оқыту заңдылықтарын жіктеу.
2. Оқыту қағидалары мен ережелерінің арақатынасы.
3. Дидактикалық принциптер жүйесі.

Мазмұны

Оқыту теориясы, кез-келген ғылым сияқты, өзі зерттейтін процестер, заттар мен құбылыстар бағынатын жалпы заңдарды білуге және тұжырымдауға тырысады. Алайда, педагогикалық процесс тым күрделі, көптеген факторларға, соның ішінде алдын-ала ескеруге болмайтын факторларға ұшырайды. Бұл қазіргі уақытта оқыту заңдарын нақты және сөзсіз тұжырымдауды мүмкін емес етеді.

Оқыту заңдылықтары - бұл жеткіліксіз белгілі заңдар, байланыстар мен тәуелділіктерді оқытуда туындайтын белгілі құбылыстардың реттілігі, сондай-ақ дидактикалық процеске әсер ететін факторлар.

Оқыту заңдылықтарын бөлуге көптеген тәсілдер бар. Сонымен, ю. к. Бабанский заңдылықтарды оқытудың бірқатар тәуелділіктері ретінде анықтады:

- 1) қоғамның қажеттіліктерінен;
- 2) тұтас педагогикалық процестің тараптары ретінде білім беру, тәрбиелеу және дамыту процестерінен тұрады;
- 3) оқушылардың мүмкіндіктері мен сыртқы жағдайлардан.

И. п. Подласый оқыту заңдылықтарының құрылымында жалпы (оқу процесінің оның мақсаттарына, мазмұнына, оқыту әдістеріне, оқу процесін басқару сипатына және т.б. тәуелділігін білдіретін) және нақты заңдылықтарды (дидактикалық немесе мазмұндық-процессуалдық, психологиялық, ұйымдастырушылық және т. б.) анықтайды.

Н. В. Бордовская және А. А. Реан оқыту заңдылықтарын сыртқы (оқытудың әлеуметтік жағдайларға тәуелділігі ретінде көрінеді) және ішкі (дидактикалық процестің компоненттері арасындағы байланыстар мен тәуелділіктер: білім берудің мақсаттары, мазмұны, әдістері, құралдары мен формалары, мұғалім мен оқушы арасындағы) деп бөледі.

Оқыту заңдылықтарының мысалдары:

- бала оқу процесінде неғұрлым белсенді болса, оқу нәтижесі де соғұрлым жоғары болады;
- егер мұғалім балаларға жаңа материал ұсынса, онда олар оны жақсы түсінеді;
- оқу материалын қабылдауға қаншалықты көп сезім мүшелері қатысса, соғұрлым ол жақсы қабылданады және есте қалады;
- егер сіз кейбір әрекеттерді бірнеше рет қайталасаңыз, онда оны ойланбастан автоматты түрде орындауға болады;
- Оқу материалы қаншалықты жақсы игерілсе де, егер ол мезгіл-мезгіл қайталанбаса және т. б.

Оқыту қағидаттары-бұл жалпы басшылық идеялар, оқу процесін ұйымдастыруға қойылатын бастапқы нормативтік талаптар, олар оның барлық компоненттерінде ескеріледі. Олар тарихи тәжірибе негізінде пайда болады және оқу процесін ғылыми зерттеу нәтижесінде оның әр түрлі көріністерінде тұжырымдалады.

Әрине, оқу процесінің бұл доминанттары догма емес. Олар оқу мақсаттарына байланысты, бұл өз кезегінде адамдардың, қоғамның және мемлекеттің қажеттіліктеріне

байланысты. Сондықтан оқыту принциптері нақты тарихи сипатқа ие, яғни тарихи жағдайлардың, педагогикалық жүйелердің өзгеруінің әсерінен өзгеруі мүмкін.

Я. А. Коменский, К. Д. Ушинский және басқа да көрнекті мұғалімдер ұсынған осы Қағидалардың тұжырымдары белгілі. Қазіргі педагогикада негізгі ретінде келесі дидактикалық принциптер ұсынылады:

объективтілік □ ғылыми;

теорияның практикамен байланысының жолдары;

жүйелілік □ жүйелілік;

қажетті қиындық дәрежесіндегі қол жетімділік;

□ көрнекілік, әртүрлілікті әдістерін;

білім алушылардың белсенділігі;

шығармашылық іс-әрекет тәжірибесімен ұштастыра отырып, білімді, дағдыларды игерудің беріктігін қалыптастыру.

Осы Қағидалардың мазмұны келесідей:

1. Объективтілік, ғылым принципі оқытушыдан ұсынылған оқыту мазмұны фактілерге сәйкес келетін ережелерге негізделуін және қазіргі ғылымдардың жай-күйін білдіруді талап етеді. Бұл ережелер стандарттарда, бағдарламаларда, оқулықтарда бекітілген. Ғылыми ізденіс элементтеріне, зерттеу әдістеріне қосыла отырып, білім алушылар кейінге қалдырылғандардың шынайы ұстанымдарын ажырата білу қабілетін меңгереді. Әрине, бұл принцип зайырлы оқу орындары үшін маңызды, ал діни мекемелерде діни сенім принципіне басымдық беріледі.

Қазіргі заманғы ұсыну туралы " іске асыру принципі ғылымилық жол бермейді противопоставления түрлі әдістерін меңгеру шындыққа қоса алғанда, діни. Бұл ғылымның деректері абсолютті емес, салыстырмалы, объект-субъективті, яғни объективті мазмұнмен қатар ғылымның субъективті ұстанымының элементтерін де қамтитыны ескеріледі.

Осыған байланысты, педагогика ғылымы да осы жалпы ережеден тыс емес екенін атап өткен жөн. Оның шындықтары да абсолютті объективтілікті талап ете алмайды, ол білім беру қызметінің барлық құпияларын әлі толық ашпады. Кейбіреулер бұл әрекетті, мысалы, музыкалық шығармашылықты "алгебрамен тексеруге" болмайды деп санайды, өйткені ол ақыл-ойдың тұжырымдарына емес, түйсігі сезімдеріне негізделген, сондықтан ғылымнан гөрі өнер заңдарына бағынады. Ұқсас позиция ұстанады және К. Д. Ушинский.

Ғылыми, көркем, діни әлемді түсінудің барлық формаларының теңдігін, тепе-теңдігін мойындау-толеранттылық, толеранттылық, таңдау еркіндігінің жалпы демократиялық нормаларының көріністерінің бірі ретінде әрекет ететін ғылыми принципті қазіргі түсінудегі маңызды сәт

2. Теорияның практикамен байланысы принципі практиканың сенімді критерийі арқылы үнемі күмәндану және теориялық ережелерді тексеру қажеттілігін көздейді. Бұл қағида оқу орнында өмірлік мәні оқушыға түсінікті болмайтын бірде-бір сабақтың болмауын талап етеді. Мұндағы мәселе-практиканың белгілі бір шындыққа қатысты үкімі әрдайым анық және нақты бола бермейді. Бұл мәселені қандай да бір жолмен шешуге тырысып, АҚШ-тың кейбір университеттері жоғары білім туралы диплом алғаннан кейін жалақысының өсу қарқынын талдай отырып, түлектерінің теориялық дайындығының өмір талаптарына сәйкестігін анықтайды. Әрине, әдіс өте қарапайым, тіпті қарабайыр, бірақ сіз оқыту нәтижелерін теорияның практикамен байланысы принципін жүзеге асыру аспектісінде дәл бекітуден бас тарта алмайсыз. Қалай болғанда да, мұндай зерттеулердің нәтижелері оқу орнының АҚШ университеттерінің жалпы рейтингіндегі орнына үлкен әсер етеді.

3. Жүйелілік, жүйелілік принципі оқытуды белгілі бір тәртіппен, жүйеде жүргізуді, қатаң логикалық дәйектілікпен құруды талап етеді. Бұл дегеніміз, зерттелетін материал нақты жоспарлануы керек, аяқталған бөлімдерге, модульдерге, қадамдарға бөлінуі керек, әр оқу тақырыбында дәрістің немесе сабақтың барлық басқа бөліктеріне бағынатын идеялық орталықтар, негізгі ұғымдар орнатылуы керек.

Жүйелілік принципін қамтамасыз етудің маңызды құралы-тұжырымдамалардың иерархиясын, білім жүйесін ашатын құрылымдық-логикалық схемалар. Кез-келген сабақтың сәттілігі ең алдымен оның қатаң логикасымен анықталғанымен, логика эмоциялармен, сезімдермен үйлесуі керек екенін ұмытпау керек. Ол үшін жарқын фактілер, суреттер қолданылады, алайда олар презентация матасына табиғи түрде тоқылған, оқу материалын тереңдетіп, бекітіп, оның негізгі тұжырымдамалық мазмұнын игеруден алшақтамауы керек.

Коменскийдің пікірінше, оқу процесі қатаң дәйектілікпен жүргізілуі керек, сондықтан бүгінгі күннің бәрі кешегі және болашаққа жол ашады.

4. Қолжетімділік қағидаты оқытудың жинақталған білімге және білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне сәйкестігін қамтамасыз етуді ұсынады. Сонымен бірге, оқыту өте оңай болмауы керек, оны студенттердің мүдделерін, өмірлік тәжірибесін ескере отырып, қиындықтың оңтайлы деңгейінде жүргізу керек. Есте сақтау керек, тиімді мұғалім өз оқушыларына шындықты өздері табуға үйретеді, оларды іздеу процесіне таныстырады, ал тиімсіз адам шындықты жариялайды, көбінесе оны тыңдаушылардың түсінуіне қол жетімді етпейді.

Қол жетімділік принципін тұжырымдай отырып, Я.А. Коменский оқуға жеңілден қиынға, белгісізден белгісізге, қарапайымнан күрделіге, жақын болғандықтан, алыс жаққа баруға кеңес берді.

Ассимиляция үшін ең қиын, әдетте, іргелі пәндердің ең жалпы, әмбебап ұғымдары. Сондықтан арнайы, қолданбалы пәндердің оқытушылары жалпыға ортақ ұғымдардың ерекше және жеке көріністерін суреттей отырып, әмбебап ұғымдарды игеруге өз үлестерін қосуы керек. Осылайша, олар арнайы пәндердің материалын тереңірек түсінуге ықпал етеді.

Оқу процесін жасанды түрде жеделдетуге болмайды. Оқушылардың мүмкіндіктері шексіз емес екенін және білім қазынасы бір түнде толтырылмайтынын есте ұстаған жөн. Поспешать бұл істе керек баяу.

5. Көрнекілік принципі дидактикадағы ең көне және маңыздылардың бірі болып табылады. Комениус оны оқытудың "алтын ережесі" деп атады.

Оның атауынан көрініп тұрғандай, бұл Ереже Ең алдымен көрнекі құралдарды оқытудың тиімділігін арттыру, көру органдарына сүйену үшін қолдануды талап етеді. Бірақ бұл ереженің талаптары осымен аяқталады деп ойлау қате болар еді. Оның мазмұны әлдеқайда кең түсіндіріледі. Бұл адамның барлық сенсорлық органдарын оқу материалын қабылдауға тартуды қамтиды. "Алтын Ереженің" терең мағынасы мынада: білім алушыларға барлық нәрсені — көру арқылы қабылдау үшін, естілетін — талғамға жататын есту арқылы — жанасу арқылы қол жетімді — жанасу арқылы ұсыну керек. Есте сақтау керек, барлық бес сезім мүшелерінің ішіндегі ең ақпараттылығы-бұл көру, адамға барлық ақпараттың 80% - на дейін жеткізеді. Мұны әйгілі қытай мақалы да айтады, ол мың рет естігеннен гөрі бір рет көрген жақсы.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Оқыту заңдылықтары қандай?
2. Оқу ережелерін сипаттаңыз.
3. Оқытудың дидактикалық принциптерін талдаңыз.

Рекомендуемая литература:

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. —Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. —Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова.

–Алматы: Дарын, 2004.-448б.

5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

12-тақырып: Оқыту әдістері, түрлері және формалары.

Мақсаты: Студенттерді оқытудың әдістерімен, түрлерімен және нысандарымен таныстыру.

Түйінді сөздер: әдіс, оқыту түрлері, оқыту нысандары, ауызша әдіс, практикалық әдіс, көрнекі оқыту әдісі.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Оқыту әдістерінің жіктелуі.
2. Оқыту әдістерінің мәні мен мазмұны.
3. Оқытудың түрлері мен формалары.
4. Сабақтың түрлері мен құрылымы. Стандартты емес сабақтар.

Мазмұны

Оқыту әдістері-бұл мұғалім мен оқушылардың оқу мәселелерін шешуге бағытталған бірлескен іс-әрекеті.

Қабылдау-бұл әдістің құрамдас бөлігі немесе жеке жағы. Жеке әдістер әртүрлі әдістердің бөлігі бола алады. Оқу процесінде әдістер мен әдістер әртүрлі комбинацияларда қолданылады.

Оқыту әдістерінің жіктелуі

Қазіргі дидактикада:

ауызша әдістер (дереккөз-ауызша немесе басылған сөз);

көрнекі әдістер (білім көзі байқалатын заттар, құбылыстар; Көрнекі құралдар болып табылады);

практикалық әдістер (оқушылар практикалық іс-әрекеттерді орындай отырып, білім алады және іскерліктер мен дағдыларды дамытады);

Ауызша әдістер

Ауызша әдістер оқыту әдістері жүйесінде жетекші орын алады. Ауызша әдістер сізге қысқа мерзімде үлкен көлемде ақпарат беруге, студенттерге проблемалар қоюға және оларды шешу жолдарын көрсетуге мүмкіндік береді. Сөз оқушылардың қиялын, есте сақтау қабілетін, сезімдерін белсендіреді. Ауызша әдістер келесі түрлерге бөлінеді: әңгіме, түсіндіру, әңгіме, пікірталас, дәріс, кітаппен жұмыс.

Әңгіме-бұл шағын материалдың ауызша бейнелі, дәйекті презентациясы. Сюжеттің ұзақтығы 20-30 минут. Оқу материалын ұсыну әдісі түсіндіруден ерекшеленеді, ол табиғатта баяндау болып табылады және студенттерге фактілерді, мысалдарды, оқиғаларды, құбылыстарды, кәсіпорындардың тәжірибесін, әдеби кейіпкерлерді, тарихи тұлғаларды, ғалымдарды және т.б. сипаттау кезінде қолданылады. Көбінесе әңгіме көрнекі құралдарды, эксперименттерді, кинофильмдер мен кинофильмдерді, фотоқұжаттарды көрсетумен бірге жүреді.

Сюжетке жаңа білімді ұсыну әдісі ретінде, әдетте, бірқатар педагогикалық талаптар қойылады:

әңгіме мұғалімнің идеялық-адамгершілік бағытын қамтамасыз етуі керек;

тек сенімді және ғылыми тексерілген фактілерді қамту;

ұсынылған ережелердің дұрыстығын дәлелдейтін жарқын және сенімді мысалдардың, фактілердің жеткілікті санын қосу;

нақты презентация логикасы болуы керек;

эмоционалды болу;

қарапайым және қол жетімді тілде;

жеке бағалау элементтерін және оқытушының айтылған фактілерге, оқиғаларға қатынасын көрсету.

Түсініктеме. Түсініктеме заңдылықтарды, зерттелетін объектінің маңызды қасиеттерін, жеке ұғымдарды, құбылыстарды ауызша түсіндіруді түсіну керек. Түсіндіру-бұл презентацияның монологиялық формасы. Түсініктеме табиғатта дәлелдейтіндігімен сипатталады және объектілер мен құбылыстардың маңызды жақтарын, оқиғалардың сипаты мен реттілігін анықтауға, жеке ұғымдардың, ережелердің, заңдардың мәнін ашуға бағытталған. Дәлелдеу, ең алдымен, презентацияның қисындылығы мен дәйектілігі, ойдың сенімділігі мен айқындылығы арқылы қамтамасыз етіледі. Түсіндіре отырып, мұғалім сұрақтарға жауап береді: "бұл не?", "Неге?».

Түсіндіру кезінде маңызды жақтардың, зерттелген тақырыптардың, ережелердің, процестердің, құбылыстар мен оқиғалардың ашылуына ықпал ететін әртүрлі көрнекі құралдар жақсы қолданылуы керек. Тұжырымдамалардың, заңдардың тұжырымдары мен жалпылануы, тұжырымдары мен түсіндірмелері дәл, анық және қысқа болуы керек. Түсініктеме көбінесе әртүрлі ғылымдардың теориялық материалдарын зерттеуде, химиялық, физикалық, математикалық есептерді, теоремаларды шешуде қолданылады; табиғат құбылыстарындағы және қоғамдық өмірдегі негізгі себептер мен салдарды ашуда.

Түсіндіру әдісін қолдану:

себеп-салдарлық байланыстарды, дәлелдер мен дәлелдемелерді дәйекті түрде ашу;
салыстыру, салыстыру, аналогияны қолдану;
жарқын мысалдарды тарту;
мінсіз презентация логикасы.

Әңгіме-оқытудың диалогтық әдісі, онда мұғалім мұқият ойластырылған сұрақтар жүйесін құру арқылы студенттерді жаңа материалды түсінуге немесе білгендерінің игерілуін тексеруге әкеледі. Әңгіме дидактикалық жұмыстың ең көп таралған әдістеріне жатады.

Сабақтың мақсатына байланысты әңгімелесудің әртүрлі түрлері қолданылады: эвристикалық, репродуктивті, жүйелеу.

Эвристикалық әңгіме (грек сөзінен шыққан "эврика" - тапты, ашты) жаңа материалды зерттеуде қолданылады.

Жаңғыртылатын әңгіме (бақылау-тексеру) студенттердің жадында бұрын зерделенген материалды бекіту және оның игерілу дәрежесін тексеру мақсатына ие.

Жүйеленген әңгіме тақырыпты немесе қайталау - жалпылау сабақтарында бөлімді оқығаннан кейін оқушылардың білімін жүйелеу мақсатында өткізіледі.

Әңгімелесудің бір түрі-сұхбат. Ол жалпы топтармен де, оқушылардың жеке топтарымен де жүргізілуі мүмкін.

Әңгімелесудің сәттілігі көбінесе сұрақтардың дұрыс қойылуына байланысты. Жалпы, әңгіме әдісі келесі артықшылықтарға ие:

- жандандырады, оқушылардың;
- олардың есте сақтау қабілеті мен сөйлеуін дамытады;
- оқушылардың білімін ашық етеді;
- үлкен тәрбиелік күші бар;
- жақсы диагностикалық құрал.

Сөйлесу әдісінің кемшіліктері:

көп уақытты қажет етеді;

тәуекел элементі бар, (студент басқа студенттер қабылдаған және олардың жадында бекітілген қате жауап бере алады).

Әңгіме басқа ақпараттық әдістермен салыстырғанда оқушылардың салыстырмалы түрде жоғары танымдық және ақыл-ой белсенділігін қамтамасыз етеді. Оны кез-келген оқу пәнін оқытуда қолдануға болады.

Пікірталас. Оқыту әдісі ретінде пікірталас белгілі бір мәселе бойынша пікір алмасуға негізделген және бұл көзқарастар қатысушылардың жеке пікірін көрсетеді немесе басқа адамдардың пікіріне сүйенеді. Бұл әдісті студенттер айтарлықтай жетілу мен ойлау дербестігіне ие, өз көзқарастарын дәлелдей, дәлелдей және негіздей алатын жағдайда

қолданған жөн. Жақсы өткізілген пікірталас тәрбиелік және тәрбиелік құндылыққа ие: ол мәселені тереңірек түсінуге, өз ұстанымын қорғауға, басқалардың пікірімен санасуға үйретеді.

Оқулықпен және кітаппен жұмыс-оқытудың маңызды әдісі. Кітаппен жұмыс негізінен мұғалімнің жетекшілігімен немесе өз бетінше сабақтарда жүзеге асырылады. Баспа көздерімен өзіндік жұмыс жасаудың бірқатар әдістері бар. Негізгі оның:

Конспект - қысқаша мазмұны, оқылған мазмұнның қысқаша жазбасы, егжей-тегжейсіз және қосалқы бөлшектерсіз. Конспект бірінші (өз атынан) немесе үшінші тұлғадан жүргізіледі. Бірінші адамның конспектісі ойлаудың тәуелсіздігін жақсырақ дамытады. Құрылымы мен реттілігі бойынша конспект жоспарға сәйкес келуі керек. Сондықтан алдымен жоспар құру керек, содан кейін жоспардың сұрақтарына жауап түрінде конспект жазу керек.

Конспект кейде мәтіндік жасалған жолымен дословной үзінді мәтіннің жекелеген ережелерін неғұрлым дәл выражающих ой, автордың және еркін, олардың авторлық ой-бап жаңа редакцияда өздерінің деген сөздермен ауыстырылсын. Көбінесе аралас рефераттар жасалады, кейбір тұжырымдар мәтіннен сөзбе-сөз жазылады, қалған ойлар өз сөздерімен баяндалады. Барлық жағдайларда автордың ойы рефератта дәл жеткізілгеніне көз жеткізу керек.

Мәтін жоспарын құру: жоспар қарапайым және күрделі болуы мүмкін. Жоспар құру үшін мәтінді оқығаннан кейін оны бөліктерге бөліп, әр бөлікті атау керек.

Тестілеу-оқылған негізгі ойлардың қысқаша мазмұны.

Тәуелсіздік-тірегім - дословная жасы мәтін. Шығу деректері міндетті түрде көрсетіледі (автор, жұмыстың атауы, шыққан жері, баспасы, шыққан жылы, беті).

Аннотация-маңызды мағынасын жоғалтпай, оқылған мазмұнның қысқаша қысқаша мазмұны.

Рецензиялау-оқылған туралы өз көзқарасын білдіре отырып, қысқаша пікір жазу.

Анықтама құрастыру: анықтамалар статистикалық, өмірбаяндық, терминологиялық, географиялық және т. б.

Формальды-логикалық модель - оқылған нәрсенің ауызша-схемалық бейнесін жасау.

Дәріс оқыту әдісі ретінде мұғалімнің тақырыпты немесе мәселені дәйекті түрде ұсынуы болып табылады, онда теориялық ережелер, заңдар ашылады, фактілер, оқиғалар хабарланады және оларға талдау жасалады, олардың арасындағы байланыс ашылады. Жеке ғылыми ережелер ұсынылған және негізделген, зерттелген проблема бойынша әртүрлі көзқарастар қамтылған және дұрыс ұстанымдар негізделген.

Экскурсия - білім алу әдістерінің бірі, оқу процесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Оқу-танымдық экскурсиялар шолу, танысу, тақырыптық болуы мүмкін және олар, әдетте, мұғалімнің немесе экскурсия жетекшісінің басшылығымен ұжымдық түрде өткізіледі.

Экскурсиялар-оқытудың тиімді әдісі. Олар байқауға, ақпарат жинауға, визуалды әсерлердің қалыптасуына ықпал етеді.

Оқу-танымдық экскурсиялар өндіріспен, оның ұйымдастырушылық құрылымымен, жеке технологиялық процестермен, жабдықтармен, шығарылатын өнімнің түрлері мен сапасымен, ұйымдастырылуымен және еңбек жағдайымен жалпы танысу үшін өндірістік объектілер негізінде ұйымдастырылады.

Экскурсиялар мұражайға, компанияға және кеңсеге, табиғатты зерттеу үшін қорғалатын орындарға, түрлі көрмелерге ұйымдастырылуы мүмкін.

Әр экскурсияның нақты оқу-танымдық және тәрбиелік мақсаты болуы керек.

Бұл ауызша оқыту әдістерінің негізгі түрлерінің қысқаша сипаттамалары.

Оқытудың көрнекі әдістері

Оқытудың көрнекі әдістері деп оқу материалын игеру оқу процесінде қолданылатын көрнекі құралдар мен техникалық құралдарға айтарлықтай тәуелді болатын әдістер түсініледі. Көрнекі әдістер ауызша және практикалық оқыту әдістерімен бірге қолданылады.

Көрнекі оқыту әдістерін шартты түрде екі үлкен топқа бөлуге болады: иллюстрация әдісі және демонстрация әдісі.

Практикалық оқыту әдістері

Оқытудың практикалық әдістері оқушылардың практикалық іс-әрекетіне негізделген. Бұл әдістер практикалық дағдыларды қалыптастырады. Практикалық әдістерге жаттығулар, зертханалық және практикалық жұмыстар жатады.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Оқыту әдістерінің жіктелуін сипаттаңыз.
2. Оқытудың негізгі түрлері мен формалары қандай?
3. Сабақтың құрылымын талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

13-тақырып: Оқытудың диагностикасы.

Мақсаты: Студенттерді оқыту диагностикасымен таныстыру.

Түйінді сөздер: оқытудың диагностикасы, үлгерімді бақылау, тестілеу, оқушылардың жетістіктері, дамуы.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Оқыту диагностикасы
2. Оқушылардың үлгерімін бақылау.
3. Жетістіктер мен дамуды тестілеу.
4. Диагностика обучаемости.

Мазмұны

Оқыту диагностикасы-Білім беру процесінің міндетті компоненті, оның көмегімен қойылған мақсаттарға қол жеткізу анықталады. Диагностика әртүрлі салаларды қамтиды – психологиялық, педагогикалық, дидактикалық, басқарушылық және т. б.

Білім беру диагностикасы-бұл оқытуды анықтау, талдау, бағалау және түзету мақсатында оқушылар мен мұғалімнің білім беру қызметінің нәтижелерін анықтау процесі.

Оқушының білім беру іс-әрекетін диагностикалау бақылауды, тексеруді, есепке алуды, бағалауды, статистикалық мәліметтерді жинақтауды, оларды талдауды, рефлексияны, білім берудегі өзгерістер мен оқушының жеке өсу динамикасын анықтауды, мақсаттарды қайта анықтауды, білім беру бағдарламаларын нақтылауды, оқу барысын түзетуді, оқиғалардың одан әрі дамуын болжауды қамтиды.

Оқытудың диагностикасы оқытудың белгілі бір кезеңінде білім алушылардың оқу іс-әрекетінің нәтижелерін оқу бағдарламаларында белгіленген талаптармен анықтауды, бағалауды және салыстыруды білдіреді. Ресей Федерациясының "Білім туралы" Заңына сәйкес, білім беру формасына қарамастан, түлектердің білімі мен біліктілігін объективті бағалаудың негізі Мемлекеттік білім беру стандарттары болып табылады.

Оқыту диагностикасы оқу процесінің міндетті құрамдас бөлігі болып табылады. Нәтижесінде оған бірқатар маңызды функциялар берілген.

Мысалы, бақылау функциясы оқушылардың әрі қарай оқуға немесе кәсіби қызметке дайындығын анықтау үшін оқытудың әр кезеңінде алған білім деңгейін, дағдылары мен дағдыларын анықтауды қамтиды. Оқу функциясы-оқушы мұғалімнің сұрақтарына жауап беріп қана қоймай, оның тапсырмаларын орындайды, сонымен қатар жолдастарының жауаптарын түсінеді, оларға түзетулер енгізеді. Тәрбиелік функция оқу іс-әрекетін жүйелі бақылауды қамтиды, бұл студенттердің орындалған жұмыс үшін жауапкершілігін арттырады, жұмысқа үйретеді, өзіне жүктелген міндеттерді өз бетінше шешеді, оқу нәтижелері мен мүмкіндіктерін дұрыс бағалайды. Ынталандырушы функция тексерілетін білімнің, Дағдылар мен қабілеттердің жоғары бағасын алу үшін студенттердің оқу-танымдық қызметін ынталандыруға бағытталған.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Оқыту диагностикасын сипаттаңыз.
2. Оқушылардың үлгерімін бақылауды талдаңыз.

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев,Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

14-тақырып: тәрбие процесі. Тәрбие процесінің мәні мен мазмұны.

Мақсаты: студенттерді тәрбие процесімен таныстыру. Тәрбие процесінің мәні мен мазмұнын анықтаңыз.

Түйінді сөздер: тәрбие процесі, тәрбие мазмұны, тәрбиенің мәні, тәрбие процесінің диалектикасы, тұлға.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Тәрбие процесінің ерекшеліктерін.
2. Тәрбие процесінің диалектикасы.
3. Оқу процесінің жүйелері мен құрылымдары.
4. Тәрбие процесінің жалпы заңдылықтары.

Содержание

Мектептегі тәрбие процесі оқыту мен тәрбиелеуді біріктіретін тұтас педагогикалық процестің бөлігі болып табылады. Тәрбие процесінің психологиялық мәні баланы бір күйден екінші күйге ауыстырудан тұрады, ал психология тұрғысынан тәрбие дегеніміз- адамға сыртқы тәжірибені, білімді, құндылықтарды, нормаларды, ережелерді адамның ішкі психикалық жоспарына, оның сеніміне, көзқарасына, мінез-құлқына аудару процесі.

Тәрбие процесі-мұғалімдер мен оқушылардың саналы түрде ұйымдастырылған өзара әрекеті, тәрбиеленушілердің әлеуметтік және рухани тәжірибені, құндылықтарды, қатынастарды игерудегі белсенді әрекеттерін ұйымдастыру және ынталандыру.

Оқу процесі мақсатқа жеткенін білу үшін білім берудің жобаланған және нақты нәтижелерін салыстыру қажет. Оқу процесінің нәтижелері адамның немесе ұжымның қол жеткізген білім деңгейін білдіреді.

Тәрбие-бұл жеке тұлғаны мақсатты қалыптастыру процесі. Бұл тәрбиешілер мен оқушылардың арнайы ұйымдастырылған, басқарылатын және бақыланатын өзара әрекеті, оның түпкі мақсаты-өзіне және қоғамға қажет және пайдалы тұлғаны қалыптастыру. Қазіргі мағынада тәрбие процесі-бұл мақсатқа жетуге бағытталған тәрбиешілер мен

тәрбиеленушілердің тиімді өзара іс-қимылы (ынтымақтастығы).

Оқу процесінің бірқатар ерекшеліктері бар. Ең алдымен, бұл мақсатты процесс. Ең үлкен тиімділікті оның ұйымы қамтамасыз етеді, онда тәрбие мақсаты оқушыға жақын және түсінікті мақсатқа айналады. Дәл бірлігімен мақсаттары, ынтымақтастықпен кезінде олардың жеткен сипатталады заманауи тәрбие процесі. Сонымен бірге, білім беру процесі көп факторлы, ол көптеген объективті және субъективті факторларды көрсетеді, бұл олардың жиынтық әрекеті арқылы процестің болжанбайтын күрделілігін анықтайды. Оқу процесінің күрделілігі сонымен қатар оның нәтижелері соншалықты айқын емес және өзін тез таба алмайтындығында, мысалы, оқу процесінде. Тәрбие процесі динамикалық, қозғалмалы, өзгермелі

Тәрбие процесі күрделі, бұл жеке тұлғаны қалыптастырудың тұтастығы идеясына бағынатын білім беру процесінің мақсаттары, міндеттері, мазмұны, формалары мен әдістерінің бірлігін білдіреді. Тәрбие процесіне тән біршама вариативтілік (почта) және белгісіздік нәтижелерін. Дәл осындай жағдайларда соңғылары айтарлықтай ерекшеленуі мүмкін-бұл субъективті факторлардың әрекеттеріне байланысты: оқушылардың үлкен жеке айырмашылықтары, олардың әлеуметтік тәжірибесі, білімге деген көзқарасы. Тәрбиешілердің кәсіби дайындық деңгейі, олардың шеберлігі, процесті басқару қабілеті де оның барысы мен нәтижелеріне үлкен әсер етеді. Тәрбие процесі екі жақты. Оның бағыты ерекше, ол екі бағытта жүреді: мұғалімнен оқушыға (тікелей байланыс) және оқушыдан тәрбиешіге (кері байланыс). Процесті басқару негізінен кері байланыстарға, яғни оқушылардан келетін ақпаратқа негізделген. Тәрбиешінің иелігінде неғұрлым көп болса, тәрбиелік әсер соғұрлым орынды болады.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Тәрбие процесін сипаттаңыз.
2. Оқу процесінің ерекшеліктерін анықтаңыз.
3. Тәрбие процесінің жалпы заңдылықтары

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. –Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муқанова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. –Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. –Алматы: Дарын,2004.-448б.
5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.

15-тақырып: Тәрбие принциптері. Тәрбиенің жалпы әдістері.

Мақсаты: Студенттерді оқытудың принциптері мен жалпы әдістерімен таныстыру.

Түйінді сөздер: тәрбие принциптері, тәрбие әдістері, тәрбиені ізгілендіру.

Қарауға арналған мәселелер:

1. Тәрбие принциптерінің ерекшелігі.
2. Тәрбие әдістері мен тәсілдері.
3. Тәрбие әдістерінің жіктелуі.

Мазмұны

Білім беру процесінің заманауи идеялары оның келесі негізгі принциптерін бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

1. Оқу процесін құрайтын барлық компоненттердің бірлігі, тұтастығы, өзара байланысы принципі. Ол мақсаттар жүйесі, білім беру мен өзін-өзі тәрбиелеудің өзара байланысы, оның мазмұнының байлығын қамтамасыз ететін бағыттардың алуан түрлілігі, сондай-ақ тиісті әдістер мен білім беру құралдарының кешенін қолдану қажеттілігі

арқылы адамға көп жақты әсер етуді талап етеді. Мысалы, сіз өзіңізді сендіру әдісімен шектей алмайсыз және мәжбүрлеуді қолданудан мүлдем бас тарта алмайсыз, дегенмен оның рөлін абсолюттеуге болмайды. Бұл принцип оқшауланған емес, барлық компоненттерді, жан-жақты білім беру процесінің барлық буындарын кешенді қолдануды қамтиды.

Ол сонымен қатар тәрбиеге қатысатын барлық факторларды - оқу орнын, отбасын, еңбек ұжымын, қоғамды, олардың іс-әрекеттерінің бірлігі мен үйлесімділігін ескеруді талап етеді.

2. Оқытушыға, тәрбие ісіндегі көшбасшыға жетекші рөл. Бұл мұғалім, көшбасшы оқу процесінің бірлігі мен тұтастығын бейнелейді, оның барлық бөліктерінің дәйектілігін және оның принциптерін дәйекті қолдануды қамтамасыз етеді. Көшбасшының жеке мысалы - тәрбиелік әсердің ең тиімді құралы. Әрине, жоғарыда айтылғандай, білім беру процесі студенттердің өздерінің белсенділігін де қамтиды, бірақ бұл әрекеттің ұйымдастырушысы, бүкіл білім беру процесі сияқты, әрқашан мұғалім оның пәні болып қала береді, ал оқушылар онымен салыстырғанда тәрбиенің пассивті нысаны болып қала береді. Сондықтан көшбасшы мен мұғалімге осындай жоғары кәсіби талаптар қойылады.

Бұл көшбасшы, мұғалім оқушылардың барлық іс-әрекеттерін, олардың оқуын, еңбегін, барлық іс-әрекеттерін ұйымдастырады, тапсырмалардың, жаттығулардың көлемі мен тәртібін, оларды орындау мерзімдерін белгілейді, әр мәселені шешудің ұйымдастырушылық және материалдық мүмкіндіктерін қамтамасыз етеді, оқуға, жұмысқа үнемі көмек көрсетеді, Еңбек саны мен сапасын бақылайды және бағалайды, материалдық және моральдық жұмсалған күш-жігерді ынталандырады.

Бірақ бұл қағидаттан көшбасшының, мұғалімнің білім беру принциптерінен ауытқуларына жол бермеу және оларды бұзу туралы ереже туындайды. Сонымен, адамдарды белгілі бір жеке қызмет көрсетуге шақыруға, жағымсыздық немесе жағымсыздық, алдау, жеке берілгендік сезімдерін дамыту, бір оқушыға немқұрайлы қарау және басқаларға біржақты қарау сияқты жағымсыз қасиеттерді ынталандыруға жол берілмейді.

Осы және сол сияқты бұзушылықтар көшбасшының беделіне нұқсан келтіреді және білім беру қызметіне, бүкіл еңбек немесе оқу ұжымына түзетілмейтін зиян келтіреді.

3. Тәрбиеленушілердің белсенді қызметін ұйымдастыру қағидаты. Бұл мұғалімнің, бастықтың белсенді басшылығы оқушылардың, студенттердің немесе қарапайым жұмысшылардың белсенді іс-әрекеттерімен біріктірілуі керек және оны тежемеуі, ұстамауы керек дегенді білдіреді. Бұл принцип адамның тиімді дамуы тек өзінің белсенді қызметі барысында ғана пайда болуы мүмкін екендігіне негізделген. Сондықтан, өзінің көшбасшылық позициясын сақтай отырып, мұғалім әр түрлі іс-әрекеттерді ұйымдастырушы ретінде әрекет етуі керек, оларды тәрбиелеуге ынталандыруы керек, олардың шығармашылығын ынталандыруы керек. Алайда, бұл әрекет дөңгелектегі ақуыздың белсенділігіне ұқсамауы керек, ол пайдалы, әлеуметтік маңызды, тиімді болуы керек, бұл келесі білім беру принципінен туындайды.

4. Тәрбиенің өмірмен байланысы принципі. Бұл принципті түсіндірудің нұсқалары болуы мүмкін. Сонымен, одан мемлекеттік білім беру стратегиясының барлық қызметіне бағынудың негізгі талабы, басым идеологиялық көзқарастарға сәйкес, берілген жеке тұлғаның әлеуметтік түрін қалыптастыру талабы туындауы мүмкін. Бұл принцип біздің елімізде ұзақ уақыт бойы осылай түсінілді. Бірақ қазіргі Ресейде тәрбие міндеттерінің ішінде басымдық, әрине, қоғам мен мемлекеттің талаптарын ескере отырып, адамның қажеттіліктерін қанағаттандыруға беріледі. Бұл принципті іске асыру мемлекеттік оқу орындарының жүйесімен қатар, жеке адамдар, әлеуметтік топтар өздерінің мүдделерін жүзеге асыра алатын қоғамдық және жеке оқу орындарының кең желісін құруға айтарлықтай ықпал етеді, бұл міндетті түрде мемлекетпен сәйкес келмеуі керек.

5. Тәрбиедегі гуманизм принципі әр адам үшін тәрбиенің оң нәтижелері мүмкіндігіне деген сенімге негізделген. Бұл тек сенім болса да, онсыз білім беру қызметі өзінің негізгі

бағыттарынан айырылады.

Бұл принцип әр адамда белгілі бір дәрежеде болатын оң бейімділіктерге сүйенуді қамтиды. Әрине, әрқайсымызда теріс қасиеттер бар. Бұл тек қателіктер мен кемшіліктерге назар аударуға болмайды. Ең алдымен, адамның жағымды қасиеттерін анықтап, дамыту керек, оған сүйене отырып, ақыл-ой, адамгершілік және эстетикалық тәрбие мәселелерін шешуге болады. Тәжірибелі мұғалім, осы адамгершілік қағиданы басшылыққа ала отырып, болашаққа тек аванс болса да, мейірімді сөздерден аулақ болмайды. Осылайша, олар адамдарға өзіне деген сенімділікті, болашақта, өзара құрмет пен сүйіспеншілік қарым-қатынастарын нығайтады, өзара қолдау мен ынтымақтастық атмосферасын жасайды, онсыз білімнің жетістігі мүмкін емес.

Жоғарыда айтылғандар білім беру кезінде жоғары талап міндетті емес дегенді білдірмейді. Құрмет пен сенімді жоғары талаптармен үйлестірмей, еңбек немесе білім беру міндеттерін тиімді шешу мүмкін емес.

Бұл принцип сонымен қатар белгілі бір әдістер мен тәрбие құралдарын таңдау кезінде оқушылардың жеке ерекшеліктерін мұқият ескеруді қажет етеді.

6. Ұжымға сүйену принципі-тәрбиенің әсері тек көшбасшының белсенділігімен ғана емес, сонымен бірге көбінесе жеке тұлғаны тәрбиелеу процесі өтетін микро топтардың әсерінен болады. Қазіргі ғылым дәлелдегендей, бұл топтардың психологиялық климаты оқу процесінің маңызды факторларының бірі болып табылады, оны елемеге болмайды. Бұл принцип мұғалімнен жеке адамдардың жеке ерекшеліктерін ғана емес, сонымен қатар шағын топтардың табиғатын анықтауды, олардың әлеуметтік-психологиялық климатын реттеуді және тағы бір маңызды білім беру ресурстарын пайдалануды талап етеді.

7. Өзін-өзі тәрбиелеуді білім беруді жалғастыру және дамыту процесі ретінде пайдалану принципі. Өзін — өзі тәрбиелеу-бұл тәрбиенің өзінен айырмашылығы, жеке тұлғаның толық іске асырылуына, дамуына және жетілуіне, оның жетілу шыңына, шеберлігіне әкелетін толығымен тәуелсіз, мақсатты қызмет. Бұл қағидаттың қажеттілігі қазіргі қоғамдағы білімнің әлеуметтік рөлінің өзгеруіне байланысты, ол ескірген "өмір бойы білім беру" формуласының орнына "өмір бойы білім беру" формуласымен көрініс тапты.

Бұл қағида оқушылардан өзін-өзі тәрбиелеудің негізгі әдістерін, мысалы: өзін-өзі талдау, өзін-өзі реттеу, өзін-өзі бағалау, өзін-өзі бақылау әдістерін игеруді талап етеді. Шығыс Өркениеті аясында бұрыннан қалыптасқан және адам ағзасының психофизиологиялық өзін-өзі реттеуге арналған Өзін-өзі жетілдіру жүйелері оны жүзеге асыруға көмек бола алады. Өзін-өзі тәрбиелеу жүйесі туралы толығырақ келесі тараулардың бірінде талқыланады.

Қарастырылған принциптер бір-бірімен тығыз байланысты, олар білім беру процесінің тұтастығын, бірлігін ашады және оның тиімділігін арттыру жолдарын жақсы түсінуге көмектеседі.

Өзін-өзі бақылау сұрақтары:

1. Тәрбие принциптерін сипаттаңыз.
2. Тәрбие әдістерінің жіктелуін талдаңыз.
3. Ынталандыру әдістері қандай?

Ұсынылатын әдебиет:

1. Бабаев С.Б., Оналбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық. —Алматы, 2008.-228б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998.Құрманалина Ш.Х., Муканова Б.Ж., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. Оқулық. —Астана: Фолиант, 2010.- 649 б.
3. Бабаев С.Б. және т.б. Көрнекті педагогика: оқу құралы/ С.Б.Бабаев, К.С.Бабаева, А.Жұмадуллаева.-Алматы: 2008.-68 б.
4. Әбиев Ж.Ә. және т.б. Педагогика: Оқу құралы/Ж.Ә., С.Б.Бабаев, А.М.Құдиярова. —Алматы: Дарын,2004.-448б.

5. Бабаев С.Б. және т.б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы; оқу құралы / С.Б. Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.Бабаева. -Алматы; 2008.